

VÕIMALIKUST JA VÕIMATUST AJALOOÕPETUSEST KOOLIS

Eesti Vabariigi vastvalitud VII Riigikogu kuulutas 1990. aastal alustatud üleminekuperioodi Eestis lõppenuks. See on väga tõsine deklareering, mis annab uue sisu paljule meie elus. Kahjuks tuleb meil vaatamata Riigikogus kuulutatule rinda pista jätkuvate üleminekuperioodi raskustega üsnagi mitmetel elualadel. Omad probleemid on selles keerukas valdkonnas igal tööloigul, nii ka ajaloo õppeainel.

Ajalugu sellisena, nagu ta oli nõukogulikus koolis, vajas ilmselgelt sügavasisulist muutmist ühe esmaülesandena. Tuleb avaldada tunnustust nendele inimestele, kes võtsid n.-õ. lahkulöömise Moskva joonest ette juba siis, kui see üleliiduliselt leidis pigem hukkamõistu kui toetust. Eestis mindi otsustavalt üle läbi nõukoguliku prisma nähtud tendentslikult ajalooõpetuselt maailma ajaloo võimalikult objektiivsele kujutamisele. Kõige olulisem muudatus oli kahtlemata meie isamaa ajaloo tähtsuse otsustav tõstmine. Need muudatused kajastusid Eestis koostatud uutes aineprogrammides, milliste järgi õpetamisele oli osaliselt võimalik asuda juba 1988. aastal, kuid mis kohustuslikena kehtestati 1990/91. õppeaastast alates.

Uute aineprogrammide koostamine on aineõpetuse uuenduses alles algus. Sellele lisaks on tarvis programmidele vastavat uut õpikut, näitvahendeid, kaarte, töövihikuid ja muud õppevara, mille "tööstus" asus senini valdavalt Moskvast. Kõige loetletu valmistamine ja tootmine on Eestile seetõttu suuremal või vähemal määral alles õppimist vajav tegevus ja kiireid tulemusi siin loota oleks liialt optimistlik. Siiski on tänaseks koolidesse jõudnud uued algupärased õpikud eesti autoritelt kuuendale, seitsmendale, kümnendale, üheteistkümnendale klassile. Vihikuna on ilmunud osa tulevase kaheteistkümnenda klassi ajaloo õpikust. Eesti Hariduse Arenduskeskuse ajaloometoodikud on õpetajate täienduskursuste, metoodiliste päevade, ajakirjanduse ja õpetajatega kohtumiste kaudu vahendanud uut aine sisu ja uut metoodikat. On koostatud uut metoodilist kirjandust. On kavandatud vene õppekeele koolide integreerimine eesti ajalooõpetuse süsteemi. See ongi üleminekuperiood meie aines - midagi on juba tehtud, midagi veel tegemata.

Käesolevas kirjutises pole võimalik peatuda ajalooõpetuse kõigil olulistel päevaprobleemidel, samuti pole siinkohal vajadust kirjutada kõige suurematest puudujääkidest ajalooõpetuse ümberkujundamisel. Seda kõike jätkub! Tahan vaid rõhutada, et pearaskus olukorras, millises praegu oleme, ei lasu mitte uute programmide ja õpikute autoritel, vaid õpetajal. Õpetaja isiklik vastutus oma tegevuse eest tunnis on täna väga suur, kuid kuna ta ise pole ennast praegusesse olukorda asetanud, vajab ta eelkõige abi ja mõistvat suhtumist.

Mida siis teha, kui me kõik, tänased ajalooõpetajad, oleme saanud omaaegse ajaloohariduse, aga uued olud eeldaksid teistsugust koolitust; kui rida uusi õpikuid veel puudub, muudest õppevahenditest rääkimata; kui riik pole võimeline õpetajate massiliseks ümberõpetamiseks...? Sellises olukorras on vaja usaldust õpetaja vastu, usku sellesse, et õpetaja teeb praegu, olles võimaliku ja võimatu piiril, oma parima.

Eesti ei taasta praegu mitte lihtsalt oma õigusjärgset riiklikku staatust, vaid soovib astuda Euroopasse. Tänane Euroopa hindab demokraatiat, tolerantsust, avatust, loovust, ja ei mõista kõike vastupidist. Ehk tundub see kummalisena, kuid hariduselus tervikuna ja ajalooõpetuses sealhulgas tuleb meil otsustavalt arvestada mõlema asjaoluga, kuid teist tähtsustada rohkem kui esimest. Vastasel juhul meid lihtsalt ei võeta tõsiselt. Mida see tähendab ajalooõpetajale? Ilmselt seda, et ta töötab igas ainetunnis teenides mõlemat eelpoolnimetatud suundumust, teeb seda toimides demokraatlikult ja tolerantselt ja olles avatud ja loov. Nii toimides on kergem töötada võimaliku ja võimatu piiril. Niisugune õpetaja ei asenda õpetuses praegu vanu dogmasid uutega, vaid avab õpilaste ees ajaloosse suhtumise ja faktide tõlgendamise avara skaala. Vastupidiselt toimides ei leia meie ajalooõpetus respektierimist Euroopas. Tänasele õpetajale ei ole sellest tulenevalt nõndanimetatud keelatud raamatute nimistuid ega keelatud teemasid, seisukohti või järeldusi. Temale kehtib nõue kõike ausalt analüüsida, kõigest olnust kõnelda. Vastupidine ei ole demokraatlik, tolerantne ega avatud õpetus. Täna ei tohi demokraatiast nii aru saada, et see on enamuse valitsev seisukoht või enamuse võim. Sedalaadi demokraatiast oleme just pääsenud!

Ajalooõpetaja kätes on suurepärane võimalus aidata meie noortel kujuneda end Euroopas hästi ja koduselt tundvateks avatud inimesteks. Ta ei tee seda tööd aga üksinda, vaid kogu Eesti ühiskond on selles töös osaline ja kaasvastutaja.

Eesti Hariduse Arenduskeskuse ajaloo peametoodik
Sulev Valdmaa